QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

IMĦALLEF
ONOR. JOSEPH AZZOPARDI LL.D.

Illum il-Erbgħa, 28 ta' Ottubru 2015

Kawża Nru: 10

Ċitazzjoni Nru: 677 / 01 JA

Paul Vella; u b'digriet tas-27 ta' Settembru 2002 l-atti ġew trasfużi f'isem Anna Cauchi, Joseph Vella, Carmelo Vella, John Mary Vella, Margaret Vella, Paolo Vella, Emanuela Vella, Doreen Micallef, [1] u Marthese mart Gorg Bartolo *stante* li l-istess attur miet fil-mori tal-kawża.

-vs-

Grace Everest, Jimmy Agius, Angelo Agius; u l-istess Grace Everest b'digriet tal-24 ta' Mejju ġiet konfermata bħala kuratriċi biex tirrappreżenta lill-assenti Joseph Agius bħala

---

[1] u b'digriet tad-19 ta' Settembru 2016 mogħti mill-Qorti tal-Appell, l-isem Paolo Vella ġie mibdul biex jaqra Paul Vella, u dak ta' Emanuela Vella biex jaqra Emanuel Vella.

eredi tal-mejta Maria Agius u Victoria Vella, xebba.

Il-Qorti,

Rat iċ-ċitazzjoni preżentata fl-20 ta' April 2001 li permezz tagħha ġie premess:

Illi l-attur huwa iben Gio Maria u Anna konjuġi Vella li llum huma mejtin;

Illi permezz ta' testment (Dok. 'A') li sar fil-ħdax (11) ta' Frar tas-sena elf disa' mija u erba' u ħamsin (1954) fl-atti tan-nutar Dr. Antoine Galea, it-testaturi ħallew bi prelegat lil uliedhom Maria mart Paolo Agius (illum mejta) u Victoria Vella, xebba, il-fondi numri tmintax (18), dsatax (19), u wieħed u għoxrin (21), Triq il-Wied, Mellieħa u garaxx fl-istess triq mingħajr numru;

Illi in forza tal-istess testment it-testaturi ordnaw illi *"l-istess fondi jiġu stmati minn perit u l-istess Maria Agius u Vittoria Vella ikunu obbligati jħallsu lill-imsemmi ħuhom Paolo Vella, tifel tat-testaturi, it-terz tal-valur li jiġi ffissat mill-istess perit għall-istess fondi"* (Artikolu Erbgħa tat-Testment);

Illi għalkemm il-konvenuti ġew debitament interpellati sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u ħlas tal-ammont dovut lill-attur skond dak li ordnaw it-testaturi, huma baqgħu inadempjenti;

Għalhekk jitolbu lil din l-Onorabbli Qorti għaliex m'għandhiex;

1. tinnomina perit sabiex jagħmel stima tal-fondi li jġibu n-numri tmintax (18), dsatax (19), wieħed u għoxrin (21), Triq il-Wied, Mellieħa u l-garaxx li jinsab fl-istess triq.

2. tikkundanna lill-konvenuti sabiex skond l-Artikolu Erbgħa (4) tat-testment li għamlu Gio Maria u Anna konjuġi Vella, iħallsu lill-attur terz minn dik is-somma li tiġi hekk likwidata mill-perit.

Bl-ispejjeż kontra l-konvenuti li huma minn issa nġunti in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-attur maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat in-nota tal-eċċezzjonijiet tal-konvenuti ppreżentata fil-11 ta' Lulju 2001 li permezz tagħha eċċepew:

1. Illi qabel xejn għal kull buon fini qed jiġi dikjarat illi in forza tal-Artikolu 4 tat-testment imsemmi fil-premessi taċ-Ċitazzjoni odjerna, il-prelegat jinkludi wkoll meżżanin fl-istess triq liema meżżanin illum iġib in-numru 20, u għaldaqstant dan il-meżżanin huwa proprjeta' tal-konvenuti.

2. Illi t-talbiet attriċi huma preskritti *ai termini* tal-Artikolu 845 tal-Kodiċi Ċivili (Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta).

3. Illi mingħajr preġudizzju għall-premess, il-konvenuti għamlu diversi offerti mingħajr preġudizzju anke a bażi ta' stima ta' periti, liema offerti baqgħu qatt ma ntlaqgħu mill-atturi.

4. Salv eċċezzjonijiet oħra.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenuti maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Semgħet il-provi;

Rat is-sentenza tagħha tat-8 ta' Frar 2006 li permezz tagħha hija ċaħdet it-tieni eċċezzjoni tal-konvenuti;

Rat illi permezz ta' sentenza oħra tagħha fil-kawża fl-ismijiet **"John Mary Agius et vs Paul Vella"** mogħtija fit-30 ta' Jannar 2015 hija laqgħet it-talba tal-atturi f'dik il-kawża biex jiġu mmessi fil-pussess tal-legat imħolli lilhom bit-testament tal-imsemmija konjuġi Gio Maria u Anna Vella u li jinkludi l-proprjeta' suġġetti ta' din il-kawża;

Rat in- noti ta' sottomissjonjiet u riferenzi tal-partijiet;

Rat il-verbal tas-seduta tad-19 ta' Ġunju 2015 fejn il-kawża tħalliet għas-sentenza dwar iż-żmien relattiv għall-istima ta' dawn il-proprjetajiet;

Ikkunsidrat;

Illi kif ġja' ssemma, la darba ġiet deċiża b'mod definittiv il-kawża fl-ismijiet **"Agius vs Vella"** (ġie stabbilit li ma sarx appell mis-sentenza fuq imsemmija) il-kwistjoni li trid tiġi deċiża hija l-hekk imsejjaħ *'punctum temporis'* ta' kif għandha ssir l-istima tal-proprjetajiet in kwistjoni biex jitħallas il-valur tal-legat *'de quo'*.

Illi l-atturi naturalment isostnu li l-proprjeta' għandha tiġi stmata fil-valur tagħha kemm jista' jkun viċin id-data tas-sentenza filwaqt li l-konvenuti isostnu li l-valur għandu jkun dak stabbilit fiż-żmien tal-ftuħ tas-suċċessjoni. F'każ bħal

dan naturalment hemm differenza kbira bejn dawn il-valur peress li l-mewt tal-aħħar wieħed mid-*decuji* seħħet fl-1970.

Illi naturalment il-kwistjoni ta' interpretazzjoni ta' testment tqum meta l-intenzjoni tat-testatur ma toħroġx ċara mid-dispożizzjonijiet tat-testment għaliex altrimenti ma jkunx hemm ebda dubju. Kif ġie ritenut fil-kawża deċiża mill-Qorti tal-Appell fl-20 ta' Ottubru 1958 fl-ismijiet **"Carmelo Sant vs Dr. Giuseppe Cauchi"**:

"Fil-Qrati Maltin ġiet dejjem adottata u applikata f'materja ta' interpretazzjoni testamentarja r-regola fondamentali tad-dritt Ruman 'non alter a significatione verborum recedi oportet quam manifestum sit aliud senisse testatorem'. Għalhekk meta d-dispożizzjoni hija ċara għandha tirċievi l-eżekuzzjoni tagħha. Hu ċert ukoll li l-intenzjoni tat-testatur għandha tiġi desunta ex visceribus tal-istess dispożizzjoni li tkun in kwistjoni. Ċertament tista' tiġi anke raffrontata ma' dispożizzjonijiet oħra tat-testment."

Illi l-konvenuti fin-nota tagħhom iċċitaw parti oħra mis-sentenza fuq imsemmija **"Sant vs Cauchi"** fejn il-Qorti tal-Appell qalet ukoll illi:

"... għandu ukoll jiġi osservat li meta l-kwistjoni tkun dwar jekk il-legat għandux jiġi ammess jew eskluż l-interpretazzjoni għandha tkun favur il-legatarju, iżda meta tkun dwar l-estensjoni jew kwantita' tal-legat l-interpretazzjoni għandha tkun favur l-eredi."

Illi din il-Qorti pero' jidhrilha illi dan l-aħħar bran ma japplikax għax-xenarju ta' din il-kawża għaliex hawnhekk il-Qorti mhijiex se tiddeċiedi dwar l-**estensjoni** tal-legat iżda dwar il-**valur tiegħu**. Il-partijiet fil-kawża ċċitaw diversi sentenzi favur it-teżijiet rispettivi tagħhom iżda huwa

evidenti li dawn is-sentenzi ma jirrigwardjawx il-valur tal-legat iżda l-valur tal-leġittima għaliex tul is-snin inqalgħu diversi kwistjonijiet appuntu dwar il-***punctum temporis*** tal-valur tal-leġittima. Ma jidhirx li hemm sentenzi li jirrigwardjaw kwistjoni eżattament simili.

Illi wieħed jista' jgħid illi l-aħħar kelma dwar din il-kwistjoni ngħatat fis-sentenza fl-ismijiet **"Mary Anne Zammit et vs Antonia Ellul"** (deċiża mill-Qorti tal-Appell fit-28 ta' Jannar 2005) fejn ingħad:

"In effetti fis-sentenza tal-14 ta' Diċembru 1973 fil-kawża ***"Emilia Maria Mifsud et vs Eleonora Mizzi et"*** *din il-Qorti, kif komposta dakinhar, filwaqt li għamlet piena referenza għal dak li kien ġie deċiż fis-sentenza tal-10 ta' Diċembru tal-istess sena, fil-kawża fl-ismijiet* ***"Concetta Vella et vs Giuseppe Bugeja et"****, kompliet hekk: "Kif ingħad f'dik is-sentenza, kwantu għall-valutazzjoni tal-beni in konnessjoni mad-determinazzjoni tal-porzjon leġittima, li hi l-materja nvoluta anki f'dan l-appell, il-Qorti taħseb li m'għandux ikun hemm kwistjoni, in bażi għall-prinċipji (ara in partikolari art. 684 Kodiċi Ċivili) li għall-finijiet tal-operazzjoni preliminari ta' komputu li hi r-rijunjoni fittizja tal-assi ereditarju in kwantu diretta għar-rikostruzzjoni tal-patrimonju kollu tad-decujus (li l-liġi tikkunsidra bħala terminu ta' riferiment għad-determinazzjoni tal-kwota disponibbli u, b'rifless, ta' dik indisponibbli, anki biex talvolta – dik li tidher kwistjoni ċentrali f'dan il-każ, tiġi affermata jew eskluża l-eżistenza tal-leżjoni tal-leġittima) bilfors wieħed irid jirrapporta ruħu għall-valuri fiż-żmien tal-apertura tas-suċċessjoni, tenut kont naturalment f'dan ir rigward tad-dispożizzjonijiet rilevanti tal-liġi relattiva għall-kollazzjoni.*

Fl-istess sentenza din il-Qorti, iżda, kompliet hekk:-

"Dan il-prinċipju jeżawrixxi ruħu fil-fissazzjoni tal-kriterju li għandu jiġi segwit għall-kalkolu tal-valur tal-assi u tal-kwota tal-leġittima; iżda jekk il-leġittima ma ġietx sodisfatta u, trattandosi ta' beni in-natura (mhux flus), ikkonvertiet ruħha, fil-każijiet fejn dan hu konsentit mil-liġi, fi dritt ta' kreditu fi flus id-dritt tal-leġittimarju għandu bħala oġġett "un bene reale" u l-"aestimatio rei" ***għandha tkun riferita għaż-żmien tal-konverżjoni,*** *ċjoe' ż-żmien l-iktar qrib possibbli għall-pronunzja ġjudizzjali u tenut kont għalhekk* ***ta' xi sopravenuta svalutazzjoni monetarja.*** *(Sottolinear u enfasi ta' din il-Qorti).*

Kien biss f'dan is-sens li din il-Qorti bis-sentenza tagħha tal-14 ta' Diċembru 1973 kienet bidlet id-deċiżjoni tal-Qorti ta' Prim Istanza in kwantu f'dik is-sentenza kien ġie dikjarat biss "li l-istima tal-beni formanti parti mill-porzjoni spettanti lill-attriċi bħala leġittima, għandu jsir skond il-valur tagħhom fis-suq tal-lum, u mhux dak prevalenti fl-epoka tal-apertura tas-suċċessjoni."

Illi kif ġja' ngħad il-materja li trid tiġi deċiża f'din il-kawża hija differenti għaliex il-Qorti mhijiex qed tillikwida l-leġittima. Madankollu indubbjament hemm fatturi komuni biżżejjed biex iwasslu lill-Qorti għall-istess konklużjoni. Huwa minnu li kif issottomettew il-konvenuti, li l-legat jagħti lil-legatarju d-dritt immedjat li jitlob it-trasmissjoni ta' dak il-legat mal-apertura tas-suċċessjoni (**"Grech vs Farrugia"** deċiża mill-Prim Awla fit-18 ta' Ottubru 1960). Madankollu huwa ma jistax jittrasferixxi dak l-oġġett ta' dak il-legat sakemm jitpoġġa fil-pussess; fil-fatt l-istess konvenuti fil-kawża bil-partijiet inversi, talbu li jiġu mpoġġija fil-pussess tal-istess legat. Allura ladarba l-pussess għadda minn dakinhar il-valur għandu jkun ta' dakinhar ukoll. Isegwi ukoll li ladarba huma ġew fil-pussess bl-eżitu

ta' dik is-sentenza li fortuntament għal raġuni prattiċi ngħatat din is-sena stess minn din il-Qorti kif preseduta, allura ma hemmx trapass taż-żmien minn dakinhar sal-lum biex jagħmel differenza għall-valur. Il-Qorti allura tista' tasal għall-konklużjoni mixtieqa mill-atturi u tordna li l-proprjeta' tiġi stmata bil-valur odjern.

DEĊIŻJONI

Għal dawn il-motivi, il-Qorti tilqa' l-ewwel talba attriċi u tinnomina lill-A.I.C. Mario Cassar biex jistma l-proprjetajiet imsemmija bil-valur odjern. Naturalment tordna li l-kawża titkompla biex tiddeċiedi dwar it-tieni talba.

Spejjeż ta' din is-sentenza minħabba r-relattiva novita' jkunu bla taxxa; dawk tas sentenza tat-8 ta' Frar 2006 ikunu a kariku tal-konvenuti.

Moqrija.

Onor. Joseph Azzopardi LL.D.	**Mario Debono**
Imħallef	**Deputat Reġistratur**